Економічні науки

УДК 336.717.061

Гєворгізов Георгій Олегович

студент

Київського національного університету технологій та дизайну

УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація. *У статті досліджено сутність активів і пасивів підприємства, розкрито основні аспекти й завдання управління активами та пасивами.*

Ключові слова: *активи, управління активами підприємства, пасиви, управління пасивами підприємства, оборотні активи, необоротні активи.*

Аннотация. *В статье исследована сущность активов и пассивов предприятия, раскрыты основные аспекты и задачи управления активами и пассивами.*

Ключевые слова: *активы, управление активами предприятия, пассивы, управление пассивами предприятия, оборотные активы, необоротные активы.*

Summary. *The essence of assets and liabilities of the company and disclosed basis and the main task of managing assets and liabilities.*

Key words: *asset management assets, liabilities, management liability company, current assets, non-current assets.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах функціонування всі суб'єкти господарювання зацікавлені в ритмічному та стабільному функціонуванні. З метою досягнення високих результатів, необхідна чітко збудована, обґрунтована й ефективна фінансова політика управління

активами та пасивами. Для досягнення найкращих результатів діяльності організації виникає необхідність у відстежуванні та аналізі динаміки використання активів і пасивів та удосконаленні системи фінансового менеджменту на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні проблеми формування та ефективного управління активами і пасивами суб'єкта господарювання досліджувалися такими вченими, як І. А. Бланком, І. Ансоффом, В. В. Ковальовим, О. С. Стояновою, К. А. Колодяжною, С. Ф. Покропивним, М. Д. Білик.

Метою статті є систематизація й узагальнення накопичених знань щодо управління активами та пасивами підприємства

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах для кожної організації стає пріоритетним створення ефективних умов господарювання, одним з основних напрямів яких є безпосередньо підвищення ефективності управління активами і пасивами підприємства. Управління активами і пасивами являє собою спробу мінімізувати схильність цінового ризику за рахунок дотримання певних пропорцій між активами та пасивами для досягнення мети суб'єкту господарювання з одночасною мінімізацією ризику підприємства [1, с. 89-90].

У наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених-економістів пропонується різні визначення поняття "активи", окремі з яких подано в табл.1.

Таблиця 1

Наукові підходи до визначення поняття "активи"

Автор	Визначення поняття
В. В. Ковальов [3, с. 197-203]	Активи – це ресурси, які перебувають у розпорядженні підприємства і, використання яких веде до збільшення економічних вигід у майбутньому
Л. Є. Басовский [3, с. 142]	Активи – це ресурси, які повинні принести підприємству вигоди у майбутньому
О. Г. Стоянова [4, с. 12]	Активи – це майно, в його матеріальній і нематеріальній формах, придбане підприємством за рахунок власних або залучених ресурсів,

	що перебувають у його розпорядженні та призначені для використання у фінансово-господарській діяльності з метою отримання прибутку
І. А. Бланк [5, с. 202]	Активи – це засоби господарюючого суб'єкта, які потрібні для його функціонування у різних формах діяльності з метою отримання прибутку
К. С. Колодяжна [1, с. 91-93]	Активи – це господарські засоби, сформовані за рахунок власного і позикового капіталу, що характеризуються продуктивністю і здатністю генерувати дохід внаслідок постійного обороту
А. М. Поддєрьогін [6, с. 108]	Активи – ресурси, які перебувають у розпорядженні підприємства і використання яких веде до збільшення економічних вигод у майбутньому.
В. М. Шелудько [7, с. 205]	Активи підприємства – це майно в його матеріальній та нематеріальній формах, придбане підприємством за рахунок власних або залучених ресурсів, що перебуває у його розпорядженні та призначене для використання у фінансово-господарській діяльності з метою отримання прибутку
О. С. Філімоненков [8, с. 75]	Активи – сукупність засобів праці та предметів праці, які беруть участь у створенні продукту
Джей К. Шим, Джоел Г. Сігел [9, с. 291]	Активи – все те, чим володіють, наприклад, земля і машини.
В. М. Суторміна, В. М. Федосов [10, с. 43]	Активи – це економічні ресурси компанії, які мають принести дохід у результаті очікуваних операцій.

Враховуючи подані вище визначення, можна вважати, що активами підприємства виступають ресурси, що були сформовані під час створення суб'єкта господарювання, які є його власністю та використовуються ним у процесі господарської діяльності, а в майбутніх періодах збільшують економічні вигоди

У науковій літературі пропонується безліч тлумачень, що характеризують види активів, тому на практиці для ефективного управління активами суб'єкта господарювання здійснюють їх групування за певними ознаками. В табл. 2 подано класифікацію активів за найголовнішими ознаками.

За характером участі у господарській діяльності активи поділяються на оборотні (ті, що обслуговують основну діяльність суб'єкта господарювання з терміном використання до одного року) та необоротні (ті, що призначені для

тривалого використання в процесі фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання) (рис. 1) [3, с. 187; с. 12; с. 13, с. 92-95]

Таблиця 2

Класифікація активів підприємства [11, с. 329]

Ознаки	**Види активів**				
За формами функціонування	матеріальні	нематеріальні	фінансові	біологічні	
За характерам участі в різних видах діяльності	операційні		інвестиційні		
За характерам участі в господарському процесі	оборотні		необоротні		
За можливістю амортизації	ті, що амортизуються		ті, що не амортизуються		
За ступенем цінності	цінні		малоцінні		
За ступенем ліквідності	абсолютно ліквідні	високо ліквідні	середньо - ліквідні	мало-ліквідні	неліквідні

Рис. 1. Структура активів підприємства

Оборотні активи суб'єкта господарювання відрізняються від основних засобів тим, що організація володіє цими засобами впродовж періоду, що не перевищує один рік. Протягом деякого часу (менше одного року) ці засоби трансформуються в грошові кошти та переносять власну вартість на вартість готової продукції повністю.

Необоротні активи є найменш ліквідними засобами, їх застосування передбачено на декілька виробничих циклів при частковій амортизації протягом виробничих циклів.

Управління активами підприємства можна здійснювати за двома напрямами: управління оборотними і необоротними активами. При управлінні оборотними активами необхідно комплексно оцінювати їх позитивні та негативні сторони, порівняно з необоротними активами. Основним завданням управління необоротними активами є забезпечення своєчасного оновлення основних засобів, що задіяні у виробничий діяльності та високої ефективності їх використання. І, навпаки, політика управління оборотними активами відзначається значною маневреністю, можливістю активного впливу на їх розмір, склад, структуру, оборотність, ліквідність та прибутковість.

Основні завдання управління оборотними активами наведені на рис. 2.

Рис. 2. Основні завдання управління активами підприємства

[1 с. 91-94, с. 14; с. 13, с. 113-126]

Для ефективного функціонування підприємства, його "фінансового здоров'я" та подальшої перспективи його розвитку велике значення має стан та структура пасивів.

Серед думок сучасних учених-економістів важко виділити однозначне трактування терміну "пасив". Отож, розглянемо окремі визначення, подані в табл. 3.

Таблиця 3

Трактування терміну "пасив" у сучасній економічній літературі

Автор	Визначення поняття
Г. М. Роганова [15, с. 82-85]	Пасиви – це джерело утворення активів (майна) підприємства, яке воно має у своєму розпорядженні, тобто вираз права власності на активи підприємства відповідних власників-засновників, кредиторів
В. В. Ковальов [2, с. 194-197]	Пасиви – це відображення фінансово-господарських відносин між підприємством з одного боку та інвесторами, фінансово-кредитними установами, постачальниками, персоналом і держбюджетом тощо з іншого боку
І. А. Бланк [5, с. 349-354]	Пасиви – це капітал, тобто власність фізичної або юридичної особи на активи (майно) і об'єкти (ресурси), які є на підприємстві, контролюються ним у результаті попередніх (минулих) подій, а їх використання, як очікується, призведе до збільшення капіталу
О. Д. Стоянова [4, с. 14-16]	Пасиви – ті джерела засобів, які повністю знаходяться в розпорядженні підприємства; кредити, тобто тимчасові джерела засобів, які використовуються в певний період і в певних формах
Нідлз Б., Андерсен Х., Колдуєл Д. [16, с.305]	Пасиви – зобов'язання, що припускають потенційне зменшення доходів, що виходить із отриманих активів або послуг від інших юридичних осіб, які прийняті даними юридичними особами в результаті раніше проведених операцій, здійснених в минулому.
Сопко В. В. [17, с. 196]	Пасиви – сума власних і позичених коштів для господарювання, що виражає виробничі (господарські) відносини.
Бутинець Ф. Ф. [18, с. 374]	Пасиви – перелік джерел фінансування активів. Терміном "пасив" позначаються два поняття: борги кредиторам та вся сума внесених у підприємство капіталів, як власних, так і залучених.
Бакаєва А. С. [19, с. 160]	Пасиви – сукупність зобов'язань, які виникають у результаті заборгованості організації внаслідок її господарської діяльності, розрахунки за якою призводять до витрачання коштів.
Благодатін А. А., Пантелєєв В. П. [20, с. 214]	Пасиви – частина бухгалтерського балансу, що характеризує джерело утворення та цільове призначення коштів; заборгованість фірми або окремої особи; сукупність боргів і зобов'язань підприємства (на противагу активам; перевищення витрат над надходженням.

Отже, узагальнюючи вище наведені визначення, можна запропонувати пасивами вважати зобов'язання та джерела утворення господарських засобів,

що складаються з власних, позикових та залучених коштів, за допомогою яких фінансується актив балансу підприємства

Пасиви підприємства складаються з власного капіталу і резервів, довготермінових зобов'язань, поточних зобов'язань та поточної заборгованості (рис. 3) [2, с. 186;с. 12; с. 15, с. 82].

Рис. 3. Структура пасивів підприємства

Власний капітал або власні кошти формуються на момент створення підприємства та в процесі його господарської діяльності. Ними підприємство володіє на правах власності або господарського відання.

Залежно від джерел формування оборотні кошти поділяються на 3 групи:

1) власні, тобто отримані від засновників в момент створення суб'єкта господарювання або сформовані з власного доходу;
2) позикові, тобто отримані на зворотній основі від банку або інших підприємств у формі комерційного кредиту;
3) залучені (стійкі пасиви) - тимчасово вільні кошти іншого призначення, що використовуються для поповнення оборотного капіталу [12].

Управління як активами, так і пасивами є складовою фінансового менеджменту. Комплексна політика включає в себе управління поточними активами і поточними пасивами підприємства й зводиться до вирішення наступних завдань [3]:

- формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку суб'єкту господарювання;
- забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу за запланованого рівня фінансового ризику;
- прискорення оборотності оборотних коштів підприємства;
- вибір найбільш прийнятного для підприємства типу політики комплексного оперативного управління поточними активами та пасивами;
- забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку;
- забезпечення фінансової гнучкості підприємства.

Висновки. Управління активами і пасивами є важливим для ефективної роботи будь-якого суб'єкта господарювання. В науковій літературі запропоновані різні підходи до управління активами та пасивами підприємства. Варто відзначити, що в залежності від періоду думки науковців дещо різняться і з року в рік набувають усе більшого розвитку. Підприємство, що має на меті створення умов для сталого розвитку і підвищення рентабельності, повинно використовувати при прийнятті управлінських рішень не лише сталі правила економічної теорії, але й керуватися тенденціями часу в ринкових відносинах. Задля стабільного фінансового стану підприємства необхідно сформувати раціональну політику управління активами в поєднанні з управлінням пасивами. Адже вибір джерел фінансування оборотних активів визначає співвідношення ефективності використання капіталу та рівнем ризику втрати фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Тому оптимальний вибір

комплексної політики управління активами та пасивами, а також знання можливих фінансових наслідків застосування політик різних типів дозволить керівникам підприємства більш обґрунтовано приймати управлінські рішення.

Література

1. Колодяжна К. Управління оборотними коштами торговельних підприємств в сучасних умовах / К. Колодяжна // Актуальні проблеми економіки. – 2015 - № 19 – с. 89-96.
2. Ковальов В. В. Фінансовий менеджмент: підручник / В. В Ковальов. – М.: Велбі. – 2011. – 304 с.
3. Басовский Л. Є. Фінансовий менеджмент: підручник / Л. Є. Басовський. - К. : Знання, 2010. – 240 с.
4. Стоянова О. Методологічні основи управління оборотними активами підприємства / О. Стоянова // Інвестиції: практика та досвід. – 2014 – № 7 – С. 7-16.
5. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент : підручник / І. А. Бланк. - К.: Ельга, 2009. – 656 с.
6. Поддєрьогін А. М. та ін. Фінанси підприємств / Підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 7-ме вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2008. – 552 с.
7. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: Підручник / В. М. Шелудько; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2013. – 375 с.
8. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К: МАУП, 2004. – 328 с.
9. Шим Джей К., Джоэл Г. Финансовый менеджмент / Перевод с англ. — М.: Филинъ, 1996. – 400 с. – (Экономика для практиков).

10. Фінанси зарубіжних корпорацій: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / В. М. Суторміна, В. М. Федосов, В. М. Радзієвська, Б. С. Стеценко. — К.: КНЕУ, 2002. — 88 с.
11. Янковська В. А. Управління активами та пасивами підприємства / В. А. Янковська, А. О. Семенець, С О. Кузнєцова // Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – № 6. – С. 111-114.
12. Вибір політики комплексного управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.fincareer.ru/financial/?Oborotnyi_kapital
13. Лапшина В. Б. Динамічна оптимізація управління оборотним капіталом господарського суб'єкта : навчальний посібник / В. Б. Лапшина. – К.: Либідь. – 2010. – 161 с.
14. Аналіз стратегій управління оборотними активами та пасивами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://docviewer.ua
15. Роганова Г. Стратегія фінансування оборотних активів / Г. Роганова // Економічний часопис XXI. – 2013 – № 29 - С. 82–85.
16. Нидлз Б., Андерсон Х., Колдуэлл Д. Принципы бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 496 с.
17. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2006, 526 с.
18. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник / Ф. Ф. Бутинець. –Житомир: ПП Рута, 2000. – 640 с.
19. Бакаева А. С. Бухгалтерские термины и определения / А. С. Бакаева // Бухгалтерский учет. – 2002. – № 6. – С. 160-161.
20. Благодатин А. А. Финансовый словар / А .А. Благодатин, Л. М Лазавський, Б. А. Райзберг. – М.: ИИФА-М, 2006. – VI. – 378 с.